

REMISSVAR

Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige (VBU)

REMISSVAR

2023-05-02

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2022:71

Tryggare hem för barn

Diarienummer: Ju2023/00125

SAMMANFATTNING

VBU instämmer inte helt i förslagen om utgångspunkten och riktlinjerna för barnets bästa. VBU instämmer inte i utredningens slutsats att även formuleringen om den så kallade kontaktprincipen tas bort från lagtexten. Att kontaktprincipen fortsatt kommer att vara en del av den helhetsbedömning som ska göras eliminerar inte den risk som kan uppstå att kontaktprincipen hamnar i skymundan och inte ges den betydelse den har för barn, om den inte nämns i lagtexten. Utredarens argumentation kretsar enbart kring rättigheter och utgår inte från ett helhetsperspektiv om barnets behov som kan vara av intresse att skydda. VBU anser att det är viktigt att av lagtexten framgår de bärande principerna för barns bästa.

VBU instämmer i förslaget om att risken för att barnet far illa ska vara en del av en helhetsbedömning av vad som är barnets bästa, men anser inte att enbart risken för att barnet far illa ska framgå av lagtexten. Riskbedömningen sätts inte bäst mer i centrum av bedömningen av om ett umgänge är förenligt med barnets bästa, genom att från lagtexten ta bort barnets *behov* av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Att enbart risken för att barnet far illa framgår av lagtexten innebär i sig en risk för att andra omständigheter inte beaktas alls eller i tillräckligt stor utsträckning. Vilket i sin tur motverkar utredarens uttalade vilja att syftet med lagförslaget inte är att försvaga barnets rätt till sina föräldrar.

VBU instämmer i förslaget om utbildningsinsatser när det gäller riskbedömningar i familjemål. Men problematiken med att domstolarna till viss del brister när det gäller att göra riskbedömningar, finns även hos socialtjänstens utredningar om vårdnad, boende och umgänge. Men lösningen på detta problem är inte att i lagtexten osynliggöra barnets behov av båda sina föräldrar. Lösningen är att genom reglering få till stånd kompetenshöjande åtgärder hos både domstolarna och socialtjänsten.

VBU instämmer i förslaget om att domstolen ska kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog. Ett annat problemområde med koppling till problematiken med riskbedömningar, är avsaknaden av psykologisk kompetens hos både socialtjänsten och domstolarna. Men förslaget är inte tillräckligt. VBU anser att redan Socialtjänsten bör ha denna möjlighet. På det sättet kan socialtjänstens riskbedömningar och vårdnads- boende- och umgängesutredningar bli av högre kvalitet.

Tryggare hem för barn

– ett stärkt skydd för barns familjeliv

”Betänkande av Utredningen om vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer”

9 Umgänge

9.4.2 Utgångspunkten för umgänge ska fortsatt vara barnets bästa

9.4.3 Riktlinjerna för bedömningen av barnets bästa ska omformuleras

VBU instämmer inte helt i förslagen, och har följande kommentarer.

VBU instämmer i att det kan finnas fördelar med att inte ange endast några få exempel på när ett barn riskerar att fara illa, som i nuvarande bestämmelse i 6 kap. 2a § föräldrabalken. Detta eftersom barn kan fara illa på många olika sätt och det finns en risk att andra situationer än de som exemplifieras i lagtexten inte beaktas. Det är viktigt att det görs en helhetsbedömning i varje enskilt fall utifrån samtliga omständigheter för det enskilda barnet. VBU instämmer därför i utredarens intention att tydliggöra att bedömningen av barnets bästa ska göras utifrån en helhetsbedömning, i stället för att särskilt fästa avseende vid några få utvalda omständigheter.

VBU instämmer dock inte i utredningens slutsats att även formuleringen om den så kallade kontaktprincipen, d.v.s. barns *behov* av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar, tas bort helt och hållet från lagtexten. Att kontaktprincipen fortsatt kommer att vara en del av den helhetsbedömning som ska göras eliminerar inte den risk som kan uppstå att kontaktprincipen hamnar i skymundan och inte ges den betydelse den har för barn. Även om kontaktprincipen kommer fortsatt att vara en del av helhetsbedömningen, finns en risk att den inte beaktas, eller inte beaktas i tillräckligt stor omfattning, eftersom den inte nämns i lagtexten.

VBU anser att det är viktigt att uppmärksamma distinktionen mellan barnets *rätt* till en nära och god kontakt med båda föräldrarna och barnets *behov* av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Utredaren utgår uteslutande från det förra. Och det senare lyser med sin frånvaro. Det är rimligen barnets behov i detta avseende som bör ligga till grund för en rättighetslagstiftning.

Utredarens slutsats att det är en helhetsbedömning, där samtliga barnets *rättigheter* ska vägas in i bedömningen, som ska avgöra om ett visst umgänge är förenligt med barnets bästa, och konstaterandet att barn har *rätt* att ha en nära och god kontakt

med båda sina föräldrar, visar enligt VBU:s uppfattning att utredarens argumentation kretsar enbart kring rättigheter och inte utgår från ett helhetsperspektiv om barnets mänskliga behov som kan vara av intresse att skydda.

VBU anser att det är viktigt att av lagtexten framgår de bärande principerna för barns bästa, d.v.s. *risken* för att ett barn far illa och barnets *behov* av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Detta då det enbart inte handlar om rättigheter utan även grundläggande behov som måste ligga till grund för den civilrättsliga regleringen. Forskning har t.ex. visat att barn i de allra flesta fall mår bäst av växelvis boende med båda sina föräldrar. Och barn som växer upp utan den ena föräldern, oftast pappan, löper större risk för psykosocial problematik och antisocialt beteende. Barn har därför ett grundläggande *behov* av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Vilket bör framgå av lagtexten.

9.4.4 Riskbedömningen – en del av helhetsbedömningen

VBU instämmer i förslaget, men med följande reservationer/kommentarer.

Utredaren föreslår att det ska framgå av lagtexten att risken för att barnet far illa ska vara en del av helhetsbedömningen som ska göras. Men inte att det i lagtexten anges att barnets behov av en nära och god kontakt *särskilt ska beaktas* vid bedömningen av vad som är barnets bästa. Detta innebär enligt utredaren att riskbedömningen sätts mer i centrum av bedömningen av om ett umgänge är förenligt med barnets bästa.

VBU anser dock att utredningen brister i sin analys här. Det bör kanske inte framgå av lagtexten att kontaktprincipen ska *särskilt beaktas*. Däremot, och i likhet med utredarens förslag att risken för att barnet far illa ska vara en del av helhetsbedömningen, bör det även framgå av lagtexten att barnets *behov* av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar ska vara en del av den helhetsbedömning som ska göras. Att det är riskbedömningen som sätts mer i centrum för bedömningen av om ett umgänge är förenligt med barnets bästa, kan uppnås genom en rangordning och formuleringar.

Att enbart risken för att barnet far illa framgår av lagtexten innebär i sig en risk för att andra omständigheter inte beaktas alls eller i tillräckligt stor omfattning. Och detta kan, som även utredaren konstaterar, innebära att det i fler fall beslutas att det inte ska ske något umgänge. Vilket inte bara är en inskränkning i barnets rätt till kontakt med den förälder som barnet inte bor med, utan även en inskränkning i barnets *behov* av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Detta i sin tur motverkar utredarens uttalade vilja att syftet med lagförslaget inte är att försvaga barnets rätt till sina föräldrar.

9.4.5 Utbildningsinsatser

VBU instämmer i förslaget, men med följande reservationer/kommentarer.

Problematiken som utredarens genomgång av praxis visade, att kontaktprincipen beaktas i större utsträckning än risken för att barnet far illa, har så som utredaren konstaterar att göra med att domstolarna till viss del brister när det gäller att göra riskbedömningar. Och enligt VBU finns denna problematik även hos socialtjänstens utredningar om vårdnad, boende och umgänge. Men lösningen på detta problem är inte att i lagtexten osynliggöra barnets faktiska behov av båda sina föräldrar. Lösningen är att genom reglering få till stånd kompetenshöjande åtgärder hos både domstolarna och socialtjänsten.

Som resultat av tidigare utredningar finns idag ett handlägningsstöd för riskbedömningar som MFoF tagit fram, där en modell för riskbedömning i tre steg beskrivs. VBU:s erfarenhet är att detta handlägningsstöd, som är framtaget för socialtjänsten men som även kan användas av andra, inte används regelmässigt av domstolar. VBU instämmer därför i utredningens bedömning att domstolsverket bör överväga behovet av att genomföra utbildningsinsatser när det gäller riskbedömningar i familjemål.

9.4.6 Ytterligare sätt att inhämta utredning om barnets situation

VBU instämmer i förslaget, men med följande reservationer/kommentarer.

Ett annat problemområde som enligt VBU:s bedömning har en direkt koppling till problematiken med riskbedömningar, är avsaknaden av psykologisk kompetens hos både socialtjänsten och domstolarna. Det är vanligt förekommande i mål om vårdnad, boende och umgänge att anklagelser om våld, hot och övergrepp framförs av någon av parterna. Detta trots att det aldrig tidigare förekommit sådana anklagelser innan aktualiseringen hos socialtjänsten eller tvistemålet i domstolen. Socialtjänsten och domstolarna saknar kompetens att hantera dessa högkonfliktärenden och mål på ett adekvat sätt. Det samma gäller ärenden och mål där genuina anklagelser förs fram. Detta har att göra med att det inte är socioekonomiska eller juridiska ställningstaganden som skall göras. Det handlar mer om psykologiska faktorer som ligger till grund för och driver konflikten. Det kan då vara svårt för lekmän att värdera och förstå de bakomliggande krafterna bakom konflikten och att värdera de uppgifter och anklagelser som förs fram.

VBU anser därför att utredarens förslag att domstolarna ska kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog, om det behövs ytterligare utredning om barnets situation, är ett bra förslag och ett steg i rätt riktning. Men inte tillräckligt.

Idag har parterna i domstol möjlighet att själva inge bevisning i form av t.ex. psykologutlåtande. Men sådana utlåtanden blir en partsinlaga i målet. Och utlåtandet är ett beställningsjobb från en part och utgår enbart från partens uppgifter. Det är detta som domstolen ska ta ställning till. Då är en bättre ordning för både riskbedömningen och bedömningen av barnets bästa att domstolen inhämtar ett sakkunnigutlåtande från en psykolog, som oberoende av parterna hör barnet om det är

lämpligt samt föräldrarna och drar sina egna slutsatser som presenteras för domstolen. Men VBU anser att redan Socialtjänsten bör ha denna möjlighet, d.v.s. kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog för ytterligare utredning om barnets situation. På det sättet kan socialtjänstens riskbedömningar och vårdnads- boende- och umgängesutredningar bli av högre kvalitet.

Stockholm den 2 maj 2023

Farouk Medina Ávila
Styrelseledamot (föredragande)

Matts Hertsberg
Ordförande (beslutsfattare)

Föreningen Vårdnad Boende Umgänge i Sverige